

Shahid Bahonar
University of Kerman

Examining the Style of Female and Male Language in Two Prominent Memoirs of the Holy Defense "The leg that remained" and "I am alive"

Sakineh Najarian¹, Fatemeh Soltani², and Zahra Rajabi³

1. Ph.D. candidate, Department of Persian Language and Literature, University of Arak, Arak, Iran. E-mail: snajarian820@gmail.com
2. Corresponding Author, Associate Professor, Department of Persian Language and Literature, Faculty of Literature and Languages, University of Arak, Arak, Iran. E-mail: f-soltani@araku.ac.ir
3. Associate Professor, Department of Persian Language and Literature, Faculty of Literature and Languages, University of Arak, Arak, Iran. E-mail: z-rajabi@araku.ac.ir

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article	The issue of language and gender is one of the most important issues in linguistics today, first raised by second-wave feminists and then most widely studied by sociolinguists. The relationship between language and gender is an important and notable feature in the study of women's and men's writing. What is addressed in this research is the study of the difference in style between feminine and masculine language using a layered stylistic approach in two prominent memoirs of the Holy Defense, "The leg that remained" by Seyyed Naser Hosseini-pour and "I am alive" by Masoumeh Abad, in accordance with the views and theories of linguists in the field of gender, especially Lakoff. Therefore, the type of memoir was the subject of the study, whose language is closer to the natural language and the gendered style of the author. Both works were compared at four levels of lexical, syntactic, rhetorical and functional and in 20 linguistic components in a descriptive-analytical manner. In examining these components, it was found that in 9 components of the use of feminine words, color words, idioms, intensifiers, sentence interruptions, imperative sentences, and the use of similes and metaphors, the results were consistent with the opinions of linguists in the field of language and gender, especially Lakoff, and feminine writing was observed in the book "I Am Alive", and inconsistencies were found in 11 other components. The results obtained indicate that various factors such as age, gender, cultural and social conditions, and especially the writing format have a significant impact on the difference in the style of feminine and masculine language in these two works.
Article history: Received 13 Desember 2024 Received in revised form 11January 2025 Accepted 13 January 2025 Published online 29September 2025	
Keywords: Female and male language style I am alive Language and gender memoir writing The leg that remained	

Cite this article: Najarian, Sakineh. Soltani, Fatemeh. & Rajabi, Zahra. (2025). Examining the Style of Female and Male Language in Two Prominent Memoirs of the Holy Defense "The leg that remained" and "I am alive". *Journal of Resistance Literature*, 16 (31), 1-25. <http://doi.org/10.22103/jrl.2025.24513.3006>

© The Author(s).

DOI: <http://doi.org/10.22103/jrl.2025.24513.3006>

Publisher: Shahid Bahonar University of Kerman.

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

Both in social life and in individual life, humans always have to communicate, and language is the most important communication tool that humans need. This tool, especially in its written form, is often considered a male institution.

New studies have shown that there are links between gender and linguistic behavior, and it is possible to explain part of the diversity in the language of a society based on the gender of the speakers of that language. Different forms of language can be seen in a linguistic community, and the speaking style of the speakers of a linguistic community differs from each other according to age, geographical region, social class, occupation, cultural conditions, gender and other factors (Yule, 2000: 280). In some societies, the differences are only limited to differences in vocabulary, and in some societies, the differences are more and include different lexical, phonetic, and syntactic levels. The different roles that the society defines for women and men can be one of the most important factors of the difference in the language of men and women from a social point of view (Modaresi, 1989: 170).

Since the literary form chosen by women has long been the novel format, most of the researches have been done in this field.

But in this research, attention has been paid to another type and topic of women's writings; This is a different type, the type of memory and centered on the subject of war. The memoir writing genre was chosen for the following reasons:

First, these types of writings have gained significant attention and popularity in the last two decades; Second, in this type of writing, what comes in the form of writing is the author's direct life experiences, and the author expresses what he has directly seen and heard, and naturally, the written language is more natural and closer to the author's gender style.

Thirdly, there has been no comprehensive research and investigation regarding this type of writings and their language style. Since the female language appears in front of the male language, along with examining female memories, male memories are also examined. Finally, after checking the linguistic components in the desired sources, the results are analyzed.

2. Methodology

What is discussed as the main subject in this research is the examination of the components of women's language, its recognition and finding in the prominent memories of the Holy Defense and its comparison with the style of men's language. The two works under review are "The leg that remained" by Seyyed Nasser Hosseinipour and "I'm Alive" by Masoumeh Abad.

The research method in this article is descriptive-analytical and based on the method of collecting information and data. The current research seeks to answer the following questions:

- 1- How is gender manifested in the writing style of the memories of holy defense?

2- In terms of linguistic components, what points of commonality and what points of difference can be seen between the male memories of "The Leg That Remained " and the female memories of "I'm Alive"?

Sample Size, Power, and Precision

In the stylistic analysis of the two works "Pai Ke Ja Mande" and "Man Zinda Am", four lexical layers, syntactic layer, rhetorical layer and pragmatic layer can be analyzed, which will be discussed below. It should be noted that in this study, the results were analyzed based on statistics and since the number of pages of the two works are different, " The leg that remained" is 748 pages and "I'm Alive" is 519 pages, in order to achieve the exact result, the percentage of use of each component has been calculated in proportion to the number of pages in the book and the comparison of the two works has been made. Below the examination of each component, the number of component usage and percentage of its usage in each work are stated in the corresponding table.

3. Discussion

In the present study, two outstanding works of memoirs of the Holy Defense were examined. The results of this study show that both works are aligned in a number of linguistic components with the opinions of language and gender linguists, and there is no agreement in some of these components. Among the 20 variables examined in the works in question, the results obtained in only 9 variables are in line with the opinions of linguists in the field of language and gender, such as Likaf, and in the other 11 variables, there is no agreement with the opinions of linguists.

This mismatch can indicate that the element of power and age is more effective than the element of gender in language. The fact that the male writer is in a position of weakness and his young age has caused the components of the female language to appear more in his work.

According to the theories of gender linguists, including Likaf, women use masculine gender words less than men, but the results showed that in "I am alive" the use of explicit masculine words is more than that of pie that is alive. It is necessary to explain that the frequency of the male word "Agha", which refers to the narrator's father, is more than other male words, which can be attributed to the strong attachment of the narrator to his father.

In the comparison of the use of emotional attributes between the two works, a difference of 41% can be seen. In "The leg that remained" emotional traits are used to a greater extent and in this variable too, the agreement between the opinions of linguists and the obtained results is not seen. The environmental conditions of the narrator, which is captivity in the enemy camps, and his mental and emotional state have caused his language style to approach the style of women's language in many aspects.

In the syntax section, in components such as the use of interrogative sentences, imperative sentences, polite sentences, and supplementary questions, the inconsistency of the results with the opinions of linguists can be seen, so that the use of these components in "I am alive" is less than in "The leg that remained". Similar results were obtained in the use of irony and proverbs.

In examining variables such as the use of feminine words, the use of color words, dirty words, intensifiers, sentence interruptions, modifier imperative sentences, and the use of simile and metaphor arrays, the alignment with the ideas of linguists such as Likaf is quite evident and shows the closeness of the text "I am alive" to the style of female language.

The high frequency of attributes in both works and the accuracy in describing and mentioning the details are common features of both works, and it confirms that the format of memoir writing has a close relationship with this feature and has little to do with the gender of the authors.

4. Conclusions

Therefore, it can be concluded that in the use of male and female language, although many linguists' opinions are compatible with the findings of the research, several factors such as age, gender, social and cultural origin, nationality, environmental conditions, and most importantly, the writing format play a decisive role in the language style of writing.

Since there are still no fixed standards and criteria for measuring and comparing different narrative works of women, including memoirs, this research can be a suitable platform for showing these standards.

Author Contributions

The authors of this article (Sakineh Najarian, Fateme Soltani, and Zahra Rajabi) declare that this article was the result of their study and research.

Ethical Considerations

The authors have avoided all issues related to the publication of the article regarding publication ethics, including plagiarism, misconduct, falsification of data, or dual submission and publication.

Funding

The authors undertake that there are no commercial interests in this regard and that the authors have not received any payment for the presentation of their work.

Conflict of Interest

- The authors of the article are obligated not to receive any money from a third party (government, business, private foundation, etc.) for any part of the submitted article (including donations, data monitoring, study design, work preparation, statistical analysis, etc.)

- The authors do not have any patents that are in progress, reviewed, or registered related to this work.
- There are no other ways for readers to get additional information from the authors of the article.
- There is no aspect of this work related to experimental animals or specific human diseases that requires the declaration and approval of publication ethics.

Keywords: Female and male language style, I am alive, language and gender, memoir writing, The leg that remained.

بررسی سبک زبان زنانه و مردانه در دو خاطره نگاشت «پایی که جا ماند» و «من زنده‌ام»

سکینه نجاریان^۱، فاطمه سلطانی^۲، و زهرا رجبی^۳

۱. دانشجوی دکترای زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و زبان‌ها، دانشگاه اراک، اراک، ایران. رایانامه: snajarian820@gmail.com

۲. نویسنده مسئول، دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و زبان‌ها، دانشگاه اراک، اراک، ایران. رایانامه:

f-sultani@araku.ac.ir

۳. دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و زبان‌ها، دانشگاه اراک، اراک، ایران. رایانامه:

z-rajabi@araku.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۹/۲۳ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۰/۲۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۰/۲۴ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۷/۷ کلیدواژه‌ها: پایی که جا ماند، خاطره نگاری، زبان و جنسیت، سبک زبان زنانه و مردانه، من زنده‌ام.	موضوع زبان و جنسیت یکی از مسائل مطرح در زبان‌شناسی امروز است که نخستین بار از سوی فمینیست‌های موج دوم مطرح شد و پس از آن بیشتر از همه مورد توجه زبان‌شناسان اجتماعی قرار گرفت. رابطه زبان و جنسیت یکی از ویژگی‌های مهم و قابل توجه در بررسی نوشتار زنان و مردان است. آنچه در این پژوهش بدان پرداخته می‌شود، بررسی تفاوت سبک زبان زنانه و مردانه به شیوه سبک‌شناسی لایه‌ای در دو خاطره نگاشت برجسته دفاع مقدس «پایی که جا ماند» اثر سید ناصر حسینی‌پور و «من زنده‌ام» اثر معصومه آباد، در تطابق با آرا و نظریات زبان‌شناسان حیطه جنسیت به ویژه لیکاف است. از این رو نوع خاطره موضوع پژوهش قرار گرفت که زبان آن به زبان طبیعی و سبک جنسیتی نویسنده نزدیک‌تر است. هر دو اثر در چهار سطح واژگانی، نحوی، بلاغی و کاربردی و در ۲۰ مؤلفه زبانی به شیوه توصیفی-تحلیلی مورد مقایسه قرار گرفتند. در بررسی این مؤلفه‌ها مشخص شد در ۹ مؤلفه کاربرد واژگان زنانه، رنگ‌واژه‌ها، دشواژه‌ها، تشدیدکننده‌ها، قطع جملات، جمله‌های امری تبدیلی و استفاده از آرایه‌های تشبیه و استعاره، نتایج با آرای زبان‌شناسان حوزه زبان و جنسیت به‌ویژه لیکاف مطابقت داشته و زنانه‌نویسی در کتاب «من زنده‌ام» رعایت شده است و در ۱۱ مؤلفه دیگر عدم تطابق یافت شد. نتایج به‌دست‌آمده، نشان‌دهنده این موضوع است که عوامل مختلفی همچون سن، جنسیت، شرایط فرهنگی، اجتماعی و به‌ویژه قالب نوشته، تاثیر بسزایی در تفاوت سبک زبان زنانه و مردانه در این دو اثر دارد.

استناد: نجاریان، سکینه؛ سلطانی، فاطمه؛ و رجبی، زهرا. (۱۴۰۳). بررسی سبک زبان زنانه و مردانه در دو خاطره نگاشت برجسته دفاع مقدس «پایی که جا ماند» و «من

زنده‌ام». *ادبیات پایداری*، ۱۶ (۳۱)، ۱-۲۵.

<http://doi.org/10.22103/jrl.2025.24513.3006>

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه شهید بهشتی کرمان.

۱- مقدمه

انسان چه در زندگی اجتماعی و چه در زندگی فردی، همواره ناگزیر از برقراری ارتباط است و زبان مهم‌ترین ابزار ارتباطی است که انسان به آن نیاز دارد. این ابزار، به‌ویژه در شکل مکتوب آن، اغلب نهادی مردانه محسوب می‌شود. بررسی‌های جدید نشان داده‌اند که میان جنسیت و رفتار زبانی پیوندهایی وجود دارد و می‌توان بخشی از گوناگونی‌های موجود در زبان یک جامعه را بر اساس جنسیت گویندگان آن زبان توضیح داد. در یک جامعه زبانی شکل‌های متفاوتی از زبان به چشم می‌خورد و شیوه گفتار گویندگان یک جامعه زبانی، با توجه به سن، منطقه جغرافیایی، طبقه اجتماعی، شغل، شرایط فرهنگی، جنسیت و عوامل دیگر با یکدیگر تفاوت پیدا می‌کنند (ن.ک: یول، ۱۳۷۹: ۲۸۰). در بعضی از جوامع تفاوت‌ها تنها به اختلاف در واژگان کمی خلاصه می‌شوند و در بعضی جوامع تفاوت‌ها بیشتر بوده و سطوح مختلف واژگانی، آوایی و نحوی را نیز شامل می‌شوند. نقش‌های متفاوتی که جامعه برای زنان و مردان مشخص می‌کند، می‌تواند از مهم‌ترین عوامل تفاوت زبان زنان و مردان از نظر اجتماعی باشد (ن.ک: مدرسی، ۱۳۶۸: ۱۷۰).

اعتقاد زبان‌شناسان بر این است که شکل‌گیری جنبش فمینیسم در دهه شصت میلادی سبب شد تا محققان به رابطه بین زبان و جنسیت توجه کنند و به تحقیق در این زمینه پردازند و تا قبل از این زمان، توجهی به این موضوع نشده است. هر چند در ساختار زبان فارسی، برخلاف زبان‌های دیگر، مقوله جنس دستوری دیده نمی‌شود، اما کلمات و عباراتی به زنان و مردان نسبت داده می‌شود که به جنسیت‌زدگی زبان فارسی اشاره دارد (ن.ک: سراج، ۱۳۹۴: ۸-۷).

از آنجایی که فرم ادبی برگزیده زنان از دیرباز قالب رمان بوده است، بیشتر تحقیقات و پژوهش‌ها نیز در این حوزه انجام گرفته است، اما در این پژوهش به نوع و موضوع دیگری از نوشته‌های زنان توجه شده است؛ این نوع متفاوت، نوع خاطره و با محوریت موضوع جنگ است. انتخاب ژانر خاطره‌نویسی برای پژوهش پیش رو به دلایل زیر بوده است:

اول اینکه این نوع نوشته‌ها در دو دهه اخیر به نحو چشمگیری مورد توجه و اقبال عمومی قرار گرفته است. دوم اینکه در این نوع نوشته‌ها، آنچه در قالب نوشته درآمده تجارب زیستی مستقیم نویسنده است و نویسنده آنچه را که خود به طور مستقیم دیده و شنیده بیان می‌کند و طبعاً زبان نوشته، طبیعی‌تر و به سبک جنسیتی نویسنده نزدیک‌تر است. سوم اینکه تحقیق و بررسی جامعی در رابطه با این نوع نوشته‌ها و سبک زبانی آنها صورت نگرفته است. از آنجا که زبان زنانه در مقابل زبان مردانه نمود پیدا می‌کند، در کنار بررسی خاطره‌های زنانه، خاطره‌های مردانه نیز مورد بررسی قرار می‌گیرند. در نهایت، پس از بررسی مؤلفه‌های زبانی در منابع مورد نظر، نتایج حاصله مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند.

۱-۱. بیان مسئله

جنگ تحمیلی به عنوان مهم‌ترین و بزرگترین حادثه در تاریخ انقلاب اسلامی ایران توانسته است، بخش عظیمی از آثار ادبی و هنری را به خود اختصاص دهد. در دهه اخیر خاطره‌نویسی یکی از گونه‌های شناخته شده و پرطرفدار ادبی در کنار شعر و داستان محسوب می‌شود. در این میان نقش‌آفرینی اثرگذار زنان نیز در دوران دفاع مقدس به شکل‌های مختلف نمود یافته است که یکی از مهم‌ترین حوزه‌های آن، کتاب‌هایی است که با نگاهی زنانه، در این حوزه به رشته تحریر درآمده است. در موضوعی همچون جنگ که موضوعی کاملاً مردانه است قطعاً توجه به نویسنده زن و قلم و زبان او لزوم ویژه‌ای می‌طلبد که در ادبیات داستانی ما آن گونه که باید به این قضیه پرداخته نشده است و آثاری که درباره دفاع مقدس نوشته شده‌اند به‌ویژه آنها که با قلم زنان خلق شده‌اند، آن طور که باید مورد تحلیل و بررسی قرار نگرفته‌اند.

آنچه به عنوان مبحث و موضوع اصلی در این پژوهش بدان پرداخته می‌شود، بررسی مؤلفه‌های زبان زنانه، شناخت و یافتن آن، در خاطره‌های برجسته دفاع مقدس و مقایسه آن با سبک زبان مردانه است. دو اثر مورد بررسی «پایی که جا ماند» اثر سید ناصر حسینی‌پور و «من زنده‌ام» اثر معصومه آباد هستند.

۱-۲. روش پژوهش

روش پژوهش در این مقاله، توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر شیوه گردآوری اطلاعات و داده‌ها است. پژوهش حاضر در پی پاسخ به این سؤالات است: جنسیت در سبک نگارش خاطره‌های دفاع مقدس چگونه نمود یافته است؟ از نظر مؤلفه‌های زبانی بین خاطره‌های مردانه «پایی که جا ماند» با خاطره‌های زنانه «من زنده‌ام» چه نقاط اشتراک و چه نقاط افتراقی دیده می‌شود؟

۱-۳. پیشینه پژوهش

یکی از مباحثی که در پژوهش‌های زبان‌شناختی ایران بسیار مورد بی‌مهری قرار گرفته است، بررسی عوامل موثر بر زبان از بعد جنسیت است. هر چند این موضوع در تمام جهان موضوعی نو و تازه است. برخی از مطالعات پژوهشگران در زمینه زبان و جنسیت به شرح زیر است:

کتاب «زبان و جایگاه زن» (۱۹۷۵) اثر رابین تالمک لیکاف که در آن مؤلفه‌های زبان زنان بررسی شده و تفاوت‌های آن با زبان مردان در زبان انگلیسی بررسی شده است.

کتاب «درآمدی بر جامعه‌شناسی زبان» (۱۳۶۸) یحیی مدرسی، این کتاب را می‌توان به عنوان اولین اثر پژوهشی داخلی در رابطه با زبان‌شناسی اجتماعی و جامعه‌شناسی زبان نام برد که نویسنده در بخش‌هایی از آن به بررسی تفاوت زبان زنان و مردان در جوامع مختلف می‌پردازد.

کتاب «فردستی و فرودستی زبان» (۱۳۸۱) از مریم پاک نهاد جبروتی، این کتاب نیز از پژوهش‌های داخلی در زمینه زبان‌شناسی اجتماعی است که به بررسی نابرابری جنسیتی در زبان فارسی می‌پردازد و با استفاده از بیش از ۵۰۰ داده از زبان فارسی، فرودست‌انگاری زنان را در زبان اثبات می‌کند و نشان می‌دهد که زبان فارسی، زبانی به‌شدت جنسیت‌زده است.

مقاله «سیر کاربرد انگاره‌های زنانه زبان در دو کتاب «یکشنبه آخر» و «دختر شینا» با نگاهی به رویکرد زبانی سارا میلز» (۱۳۸۹) از مژگان جعفری و دیگران، نویسندگان در این مقاله به بررسی و مقایسه به کارگیری انگاره‌های زنانه زبان در دو کتاب خاطرات زنان که در فاصله ۱۰ ساله از یکدیگر در یک جشنواره معتبر برگزیده شده‌اند، پرداخته‌اند.

پایان‌نامه «تحلیل سیر تحول زبان در آثار داستانی زنان» (۱۳۹۱) سید علی دسپ، دانشگاه تربیت مدرس. در این پایان‌نامه به بررسی ساختار و محتوای ده اثر داستانی زنان پرداخته شده و سیر تحول گفتمان زنان در این ده اثر مورد بررسی قرار گرفته است. مقاله «رابطه زبان و جنسیت در شش رمان معاصر» (۱۳۹۲) محمودی بختیاری و دهقان. نویسندگان در این مقاله به بررسی تفاوت‌های نوشتاری زنان و مردان در رمان‌های معاصر ایران می‌پردازند.

مقاله «تجلی نوشتار زنان در کتاب دا» (۱۳۹۲) نیک‌منش و برجی‌خانی. در این مقاله نویسنده سعی دارد، مهم‌ترین مؤلفه‌های نوشتار زنانه را در کتاب «دا» بررسی کند.

مقاله «بررسی تفاوت‌های زبان زنان و مردان در ادبیات مقاومت با تکیه بر مکالمات رمان دا» (۱۳۹۴) بهمنی مطلق و فرقانی، در این مقاله نیز مؤلفه‌های زبان زنان و مردان تنها در کتاب «دا» بررسی شده و با اثر دیگری مقایسه صورت نگرفته است. پایان‌نامه «سبک زنانه در سه رمان «احتمالاً گم شده‌ام»، «روز حلزون»، «پاییز فصل آخر سال» و...» (۱۳۹۶) شهرزاد فلاح کاشف زرع. در این پایان‌نامه نیز نویسنده به مقایسه و بررسی ویژگی‌های سبک زنانه در رمان‌های نامبرده پرداخته است و مقایسه با آثار مردانه انجام نشده است.

همانطور که اشاره شد، در رابطه با زبان و جنسیت به‌ویژه در زمینه رمان، تحقیقات بسیاری انجام شده، اما در باب خاطره‌های دفاع مقدس، تحقیقات بسیار اندک بوده است و با موضوع بررسی سبک زنانه و مردانه در خاطره‌های دفاع مقدس، تاکنون هیچ تحقیق و پژوهشی صورت نگرفته است؛ بنابراین این پژوهش می‌تواند در نوع خود سرآغازی برای پژوهش‌های بیشتر در این باب شود.

۱-۴. مبانی نظری پژوهش

رابین لیکاف (Robin-Lakoff) از کسانی بود که برای اولین بار اصطلاح «زبان زنانه» را به کار برد. او در اوایل دهه ۷۰، مقاله مشهورش «زبان و موقعیت زن» را منتشر کرد و این اصطلاح را در آن به کار برد، پس از آن تحقیقات زبان‌شناسی گسترده‌ای درباره این موضوع از سوی زبان‌شناسان صورت گرفت. انتشار کتاب «زبان و جایگاه زن» اثر رابین لیکاف در سال ۱۹۷۵ یک لحظه نمادین بود. در حالی که کتاب لیکاف به دلیل ادعاهای گسترده و فقدان شواهد تجربی مورد انتقاد قرار گرفته‌است، اهمیت آن را نمی‌توان دست کم گرفت، زیرا زبان‌شناسان سراسر جهان را به تحقیق در مورد قلمرو ناشناخته گفتار زنان تشویق کرد (Coats, 2016: 5).

رابین لیکاف در کتاب خود مشخصه‌هایی را برای توصیف گفتار زنانه برشمرده است؛ برخی از این مشخصه‌ها عبارتند از:

- زنان لغات بسیار زیادی مربوط به علایق خاطر خودشان را در چنته دارند.
- زنان از انواع و اقسام عبارات تردیدآمیز در کلامشان استفاده می‌کنند.
- زنان واژه‌های تشدیدکننده را بیشتر به کار می‌برند؛ مثل استفاده از SO تاکید.
- زنان بیش از اندازه به دستور زبان پایبند هستند.
- زنان مؤدبانه‌تر از مردان حرف می‌زنند.
- زنان به صورت ایتالیایی (با تاکید) حرف می‌زنند.
- زنان صفات تهی همچون محشر (divine)، ناز (charming) و مامانی (cute) را بیشتر در کلام خود به کار می‌برند (لیکاف، ۱۴۰۱: ۱۳۸-۱۴۳).

لازم به ذکر است، تعدادی از نظریه‌پردازان (برادلی، ۱۹۸۱؛ ودرال، ۲۰۰۲) وجود تفاوت معنادار در زبان زنان و مردان را نپذیرفته‌اند. یکی از عوامل این تردید ممکن است فقدان یک معیار پذیرفته‌شده در میان مطالعات تجربی زبان باشد (Newman et al. 2008: 212).

در بررسی‌های سبک‌شناسی جهت بررسی دقیق مشخصه‌های ذکر شده، هر اثر را می‌توان در پنج لایه و سطح تحلیل کرد. این پنج لایه عبارتند از: لایه آوایی، لایه واژگانی، لایه نحوی، لایه بلاغی و لایه کاربردشناسی. در ذیل به هریک از این لایه‌ها اشاره خواهد شد:

۱-۴-۱. لایه آوایی

در ارتباطات شفاهی از روی لحن و تن صدا می‌توان جنسیت گوینده را تشخیص داد، همانطور که خصوصیات لهجه‌ای متفاوت گویشوران یک زبان را تشخیص می‌دهیم، اما این تفاوت‌های آوایی از ویژگی‌های ممیز زبان محسوب نمی‌شود (طاهری، ۱۳۸۸: ۱۰۲). از آنجا که این پژوهش متون نوشتاری را مورد بررسی قرار می‌دهد، به این لایه از زبان زنانه و مردانه پرداخته نمی‌شود.

۱-۴-۲. لایه واژگانی

زنان و مردان به اقتضای جنسیت و موقعیت اجتماعی و فرهنگی خود، از واژگان به طور متفاوت استفاده می‌کنند (نجفی‌عرب، ۱۳۹۴: ۲۱۹).

در این بخش که مهم‌ترین بخش تفاوت‌های زبانی مردان و زنان را تشکیل می‌دهد، مؤلفه‌های زبانی همچون واژگان جنسیتی، رنگ‌واژه‌ها، دشواژه‌ها، سوگندواژه‌ها، تشدیدکننده‌ها، تعدیل‌کننده‌ها، تصدیق‌گرها و صفات و واژه‌های عاطفی مطرح می‌شوند.

۱-۴-۳. لایه نحوی

جمله‌هایی که زنان بیان می‌کنند با جملاتی که مردان به کار می‌برند متفاوت است. این تفاوت‌ها را می‌توان در حوزه جمله‌های پرسشی، پایان نیافتن جمله، کاربرد بیشتر جمله‌ها به صورت ساده و کوتاه بررسی کرد (نیک‌منش و برجی‌خانی، ۱۳۹۲: ۲۳۵ - ۲۳۶).

از مؤلفه‌های دیگری که در لایه نحوی قابل بررسی هستند می‌توان به کاربرد جمله‌های عاطفی، جمله‌های امری تشدید، جمله‌های امری تعدیلی و پرسش‌های ضمیمه‌ای اشاره کرد.

۱-۴-۴. لایه بلاغی

صناعات بلاغی در سخن زنان به طرز متفاوتی از مردان به کار می‌رود. ظاهراً سخن زنان کنایی‌تر از مردان است و تأکید زنان بر معانی ضمنی بیش از معانی صریح است. اغراق و مبالغه نیز در سخن زنان باید بیشتر از مردان باشد (فتوحی، ۱۳۹۵: ۴۰۸). در بررسی لایه بلاغی می‌توان آرایه‌هایی نظیر استعاره، تشبیه و ... را نیز مد نظر قرار داد.

۱-۴-۵. لایه کاربردی

در تحلیل کاربردشناسی، ساخت‌های زبان را بر اساس موقعیت و بافتی که در آن به کار می‌روند، از جنبه‌های مختلفی بررسی می‌کنند؛ یکی از این مقوله‌ها رعایت ادب است که در بافت‌های رسمی از شاخص‌های مهم تعیین نوع سخن زنان محسوب می‌شود. علاوه بر ادب مسأله خشونت نیز می‌تواند شاخص دیگری برای تمایز میان زبان زنانه و مردانه باشد (ن.ک: همان: ۴۱۱-۴۱۰).

حساسیت بیشتر زنان نسبت به رفتار زبانی خود، آنان را پیشرو تغییرات زبانی در جهت گسترش ویژگی‌های معتبر کرده است و همین حساسیت سبب گشته‌است که زنان رفتار زبانی محافظه‌کارتری داشته باشند و از صورت‌های جدید و یا غیرمعتبر که به نوعی با طبقات پایین جامعه مرتبط هستند کمتر استفاده کنند (نوشین‌فر، ۱۳۸۱: ۱۸۶). در این لایه می‌توان به بررسی کاربرد ضرب‌المثل‌ها و اصطلاحات عامیانه نیز پرداخت. در ادامه به بررسی و تحلیل این مؤلفه‌ها در هر دو اثر پرداخته می‌شود.

۱-۵. معرفی آثار مورد پژوهش

«پایی که جا ماند» اثر سید ناصر حسینی‌پور، یادداشت‌های روزانه و روایت دوران اسارت نویسنده است. او نوجوانی شانزده‌ساله است که در جزیره مجنون به دست عراقی‌ها اسیر می‌شود؛ در حالی که قبل از اسارت از ناحیه میچ پا به شدت مجروح شده است. راوی در این کتاب از سختی‌ها و مرارت‌های دوران اسارت، با ذکر جزئیات دقیق سخن می‌گوید. از ابتدای فصل سوم تا پایان فصل چهاردهم، روایت دردناک دوران تلخ اسارت راوی در زندان‌ها و اردوگاه‌های نظامی عراق است. «من زنده‌ام» اثر معصومه آباد، روایت خاطرات دوران اسارت نویسنده است. راوی دختر هفده‌ساله‌ای است که در همان روزهای آغازین جنگ به اسارت دشمن در می‌آید. وی در این کتاب به توصیف وقایع چهارساله دوران اسارت خویش می‌پردازد. توصیفات دقیق، همراه با ذکر جزئیات که با نثری ادبی بیان شده بر جذابیت و گیرایی متن افزوده است.

۲- بحث و بررسی

در بررسی‌های سبک‌شناسی دو اثر «پایی که جا ماند» و «من زنده‌ام» چهار لایه واژگانی، لایه نحوی، لایه بلاغی و لایه کاربردشناسی قابل تجزیه و تحلیل است که در ذیل به آن‌ها پرداخته خواهد شد. لازم به ذکر است، در این بررسی تحلیل نتایج براساس آمار و ارقام صورت پذیرفته است و از آن جایی که تعداد صفحات دو اثر متفاوت است، «پایی که جا ماند» ۷۴۸ صفحه و «من زنده‌ام» ۵۱۹ صفحه، برای دستیابی به نتیجه دقیق، درصد کاربرد هر مؤلفه به نسبت تعداد صفحات کتاب محاسبه شده و ملاک مقایسه دو اثر قرار گرفته است. ذیل بررسی هر مؤلفه، تعداد کاربرد مؤلفه و درصد کاربرد آن در هر اثر در جدول مربوطه قید شده است.

۲-۱. لایه واژگانی

۲-۱-۱. واژگان جنسیتی

واژگان جنسیتی واژگانی هستند که جنسیت نویسنده از آن مشخص می‌شود. واژگان جنسیتی را می‌توان به دو دسته مردانه و زنانه تقسیم کرد؛ که هر کدام از آنها به دو دسته صریح و غیرصریح تقسیم می‌شوند. واژه‌های صریح جنسیتی، واژه‌هایی هستند که به طور مستقیم به جنس مورد نظر اشاره می‌کنند. واژه‌های صریح زنانه عبارتند از: زن، دختر، خواهر، خاله و... . واژه‌های غیرصریح، واژه‌هایی هستند که غیرمستقیم به زنان مربوط می‌شوند، مثل: آشپزی، رفت و روب، خانه‌داری و... . واژه‌های صریح مردانه واژه‌هایی هستند، که به طور مستقیم به جنس مرد اشاره دارند، مانند: واژه‌های مرد، پدر، برادر، عمو و... و واژه‌های غیرصریح مردانه واژه‌هایی هستند، که به طور غیرمستقیم به مردان مربوط می‌شوند، مانند: مکانیکی، بنایی و... . تعداد واژه‌های زنانه صریح در کتاب «پایی که جاماند» ۱۶۶ و در کتاب «من زنده‌ام» ۸۴۵ مورد است. نمونه: «اون بی‌بی بزرگوار، خودش بهتر از هر کسی مراقب و مواظب دخترای منه» (حسینی‌پور، ۱۴۰۱: ۴۹). «حالا اون دختره کنار بی‌بی‌اش دراز کشیده و دست‌هاش رو دور گردن بی‌بی حلقه زده» (آباد، ۱۴۰۱: ۳۰). تعداد واژه‌های زنانه غیرصریح در «پایی که جا ماند» ۷ مورد و در «من زنده‌ام» ۱۲۰ مورد است. نمونه: «تنها در صورت باردار شدن یک مرد، اسرای ایرانی آزاد خواهند شد» (حسینی‌پور، ۱۴۰۱: ۶۶۸). «من و فاطمه اجازه نداشتیم دامن بپوشیم» (آباد، ۱۴۰۱: ۳۶). تعداد واژه‌های مردانه صریح در «پایی که جا ماند» ۶۱۰ و در «من زنده‌ام» ۷۵۲ مورد است. نمونه‌های ذیل را می‌توان به عنوان مثال ذکر کرد:

«ذهنم سراغ همه کس و همه چیز می‌رفت؛ پایم، پدرم، برادرانم» (حسینی‌پور، ۱۴۰۱: ۶۵).

«بالاخره انتظار سرآمد ماشین و آقا و پدر زری و پدرهای دیگر و بچه‌ها آمدند» (آباد، ۱۴۰۱: ۳۷).

تعداد واژه‌های مردانه غیر صریح در «پایی که جا ماند» ۴۷۲ در «من زنده‌ام» ۹۸ مورد است.

نمونه: «موهای فری داشت و ابرو و سیبیل پرپشت» (حسینی‌پور، ۱۴۰۱: ۸۲).

«هنوز ریش و سیبیل روی صورت احمد و علی جوانه نزده بود» (آباد، ۱۴۰۱: ۴۷۶).

جدول شماره ۱. واژه‌های جنسیتی

مؤلفه	پایی که جا ماند	درصد	من زنده‌ام	درصد
واژگان زنانه صریح	۱۶۶	۲۲/۸	۸۴۵	۱۶۹
واژگان زنانه غیر صریح	۷	۱	۱۲۰	۲۴
واژگان مردانه صریح	۶۱۰	۸۳	۷۵۲	۱۵۰
واژگان مردانه غیر صریح	۴۷۲	۶۴	۹۸	۱۹/۶

این آمار با این فرضیه که زنان در نوشته‌های خود بیشتر از مردان از واژگان صریح و غیر صریح زنانه استفاده می‌کنند، مطابقت دارد اما در بحث واژه‌های مردانه، آمار و ارقام در مورد استفاده از واژگان مردانه صریح با فرضیات موجود، همخوانی ندارد. همان‌طور که می‌بینیم کاربرد واژگان مردانه صریح در «من زنده‌ام» تقریباً دو برابر «پایی که جا ماند» است. علت این امر را می‌توان در بسامد بالای واژه مردانه «آقا» دانست که راوی در اطلاق به پدر خود به کار برده است و نشان از علاقه بسیار راوی به پدر دارد. در مورد واژگان غیر صریح مردانه مطابقت با فرضیات موجود دیده می‌شود.

۲-۱-۲. رنگ‌واژه‌ها

زنان برای نام‌گذاری دقیق و تفکیک پدیده‌های جزئی از واژه‌های بیشتری استفاده می‌کنند. جزئی‌نگری زن‌ها به‌خصوص در کاربرد رنگ‌ها دیده می‌شود.

زن‌ها در تفکیک رنگ‌ها دقیق‌تر از مردان عمل می‌کنند و این سبب می‌شود چه در کمیت و چه در کیفیت کاربرد رنگ‌ها، از مردان متفاوت باشند. در بررسی انجام گرفته مشخص شد، در «پایی که جا ماند» ۲۲۵ رنگ‌واژه به کار رفته و در «من زنده‌ام» ۲۳۱ رنگ‌واژه به کار رفته‌است.

نمونه: «پیراهن دو جیب خاکی و سبزرنگ می‌پوشیدند» (حسینی‌پور، ۱۴۰۱: ۱۱۰).

«آن سال روپوش دبیرستان سورمه‌ای بود... همراه با جوراب و کمر بند سفید و کفش مشکی» (آباد، ۱۴۰۱: ۷۳).

«ژاکت گل‌بهی را که برای بافته بود، روی سر و صورتش انداخته و...» (همان: ۳۶۸).

جدول شماره ۲. رنگ‌واژه

مؤلفه	پایی که جا ماند	درصد	من زنده‌ام	درصد
رنگ‌واژه	۲۲۵	۳۹/۹	۲۳۱	۴۶

تفاوت شش درصدی این کاربرد نشان از جزئی‌نگری و دقت نظر راوی زن در توصیفاتی است که به کار برده و نشان از این امر دارد که در این مؤلفه نیز تطابق با نتایج تحقیقات انجام گرفته وجود دارد.

۲-۱-۳. دشواژه‌ها

دشواژه‌ها صورت‌های زبانی هستند که ذکر آنها از لحاظ فرهنگی، مذهبی و اجتماعی ناشایست تلقی می‌شود و به کارگیری نادرست و نابجای آنها احياناً منجر به سرافکنندگی یا از دست دادن موقعیت اجتماعی فرد می‌شود. برخی از این واژه‌ها فحش و ناسزا هستند که خود نشان‌دهنده بار منفی فرهنگی آنهاست (ارباب، ۱۳۹۱: ۱۰۹-۱۰۸).

زنان به دلیل داشتن رفتار و گفتار مؤدبانه به شدت از کاربرد دشواژه‌ها، بالاخص رکیک پرهیز می‌کنند. دشواژه‌ها را می‌توان در دو دسته دشواژه‌های رکیک و دشواژه‌های غیررکیک بررسی کرد.

در بررسی حاضر، در کتاب «پایی که جاماند» ۱۵۰ دشواژه یافت شد که ۱۰۶ مورد آن توسط مردان عراقی و ۴۴ مورد توسط مردان ایرانی به کار گرفته شده و در کتاب «من زنده‌ام» ۲۵ دشواژه یافت شد که ۱۰ مورد توسط مردان عراقی، ۳ مورد مردان ایرانی و ۱۲ مورد توسط زنان ایرانی به کار گرفته شده است. لازم به ذکر است همه این دشواژه‌ها در حوزه دشواژه‌های غیررکیک قرار می‌گیرند و هیچ دشواژه رکیکی در دو اثر به کار نرفته است. از آنجا که هر دو اثر در حوزه ادبیات دفاع مقدس قرار دارند، این امر طبیعی به نظر می‌رسد. بیشتر دشواژه‌هایی که توسط عراقی‌ها به کار گرفته شده یا در حوزه دینی است و به منظور تحقیر اسرای ایرانی به کار گرفته شده است و یا اسامی حیوانات است که جنبه تمسخر و توهین دارد.

نمونه: «اصلاً نباید به شما مجوسی‌های آتش‌پرست رحم کرد» (حسینی‌پور، ۱۴۰۱: ۱۰۷).

«می‌ترسیدم آن بی‌ناموس‌ها...» (آباد، ۱۴۰۱: ۲۶۵).

از آنجا که محتوای هر دو کتاب اسارت در زندان‌های عراق است، دشواژه‌های به کار رفته توسط افراد ایرانی و عراقی مجزا شدند و در کتاب «من زنده‌ام» دشواژه‌های به کار رفته توسط زنان و مردان نیز به طور جداگانه مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

جدول شماره ۳. دشواژه ها

مؤلفه	پایی که جا ماند	درصد	من زنده‌ام	درصد
کل دشواژه‌های رکیک	۰	۰	۰	۰
کل دشواژه‌های غیر رکیک	۱۵۰	۲۰/۶	۲۵	۵
دشواژه‌های غیر رکیک مرد-عراقی	۱۰۶	۱۴/۵	۱۰	۲
دشواژه‌های غیر رکیک مرد-ایرانی	۴۴	۶	۳	۰/۶
دشواژه‌های غیر رکیک زن-ایرانی	۰	۰	۱۲	۲/۴

در این مؤلفه نیز تطابق میان نظرات زبان‌شناسان با داده‌های به دست آمده وجود دارد. بیشتر دشواژه‌ها از زبان مردان و به‌ویژه نگهبانان و افسران عراقی است که در موضع قدرت قرار دارند و یکی از مؤثرترین ابزارهایشان برای تحقیر و توهین به اسرای ایرانی به کارگیری همین دشواژه‌ها است. در این بررسی زنان بیشتر به رعایت ادب پایبندند و از خشونت در کلام می‌پرهیزند. اگر خشونت هم در کلامشان ظاهر شود به دلیل فشارهای جسمی، روحی و روانی است که از سوی نگهبانان و افسران عراقی بر آن‌ها وارد می‌شود.

۲-۱-۴. سوگندواژه‌ها

پژوهش‌های انجام شده در زبان انگلیسی درمورد تفاوت‌های مردان و زنان در خصوص به‌کارگیری سوگندواژه‌ها، بیانگر این است که مردان بیش از زنان قسم می‌خورند. این تحقیقات همچنین نشان می‌دهد که در مکالمات تک جنسیتی آمار به کارگیری سوگندواژه‌ها بسیار بالاتر بوده است. سوگندواژه‌ها را می‌توان به دو دسته سوگند به مقدسات دینی، مانند: به‌خدا، به‌دین، به‌پیغمبر، به‌حضرت عباس و... و سوگند به امور ارزشی و مهم زندگی، مانند: به‌جان مادر، به‌جان بچه‌ها، به‌جان خود و... تقسیم نمود (نجفی عرب، ۱۳۹۴: ۲۵۲).

در «پایی که جاماند» ۶۸ سوگندواژه (۵۳ مورد مقدس و ۱۲ مورد ارزشی) و در «من زنده‌ام» ۲۸ سوگندواژه (۲۰ مورد مقدس و ۸ مورد ارزشی) به کار رفته است.

نمونه: «به‌خدا قسم، ما آتش پرست نیستیم» (حسینی‌پور، ۱۴۰۱: ۱۵۸).

«سیدی! چون مادرت دو تا کابل دیگه هم بزن» (همان: ۳۷۶).

«گفتیم: به عصمت مادر تان زهرا، فقط خدا به ما رحم کرده است» (آباد، ۱۴۰۱: ۴۱۷).

جدول شماره ۴. سوگندواژه‌ها

مؤلفه	پایی که جا ماند	درصد	من زنده‌ام	درصد
سوگندواژه مقدس-مرد	۵۳	۷/۲	۱۰	۲
سوگندواژه مقدس-زن	۰	۰	۱۰	۲
سوگندواژه ارزشی-مرد	۱۲	۱/۶	۵	۱
سوگندواژه ارزشی-زن	۰	۰	۳	۰/۶

آمار به دست آمده در این مؤلفه نیز با نتایج تحقیقات زبان‌شناسان هم‌سو بوده و نشان می‌دهد کاربرد سوگندواژه در نوشتار مردانه بیش از نوشتار زنانه است.

۲-۱-۵. تشدیدکننده‌ها

تشدیدکننده‌ها عباراتی مانند: فقط، حتماً، واقعاً، خیلی، قطعاً، صد در صد و ... هستند که شدت و تأکید را به گفتار می‌افزایند. زنان به خاطر اینکه در جامعه از دسترسی به قدرت محروم شده‌اند، از ابزارهای زبانی دیگری برای به دست آوردن جایگاه خود در اجتماع استفاده می‌کنند. یکی از این ابزارها کاربرد بیشتر تشدیدکننده‌ها در کلام است. در «پایی که جا ماند» ۱۴۳۶ تشدیدواژه و در «من زنده‌ام» ۱۱۹۵ تشدیدواژه به کار رفته است. نمونه: «فقط نفرین و به خدا واگذار تون می‌کنم» (حسینی‌پور، ۱۴۰۱: ۲۸۱). «اگر امام و انقلاب نبود هرگز آن دریچه‌ها و آن دنیا را نمی‌دیدیم نمی‌شناختیم» (آباد، ۱۴۰۱: ۱۰۵).

جدول شماره ۵. تشدیدکننده‌ها

مؤلفه	پایی که جا ماند	درصد	من زنده‌ام	درصد
تشدید کننده	۱۴۳۶	۱۹۷	۱۱۹۵	۲۳۹

آمار بالای استفاده از تشدیدکننده‌ها در کتاب «من زنده‌ام» و اختلاف ۴۲ درصدی نشان می‌دهد در این مؤلفه نتایج با نظریات علمی زبان و جنسیت مطابقت داشته و زنان بیشتر از مردان تشدیدکننده‌ها را به کار گرفته‌اند تا بتوانند با این استراتژی قدرت از دست رفته خود را در آثارشان به دست آورند.

۲-۱-۶. تعدیل کننده‌ها

تعدیل کننده‌ها واژه‌ها و عباراتی هستند که نشان دهنده عدم اطمینان گوینده درباره موضوع مورد بحث هستند. عباراتی مانند: فکر می‌کنم، به نظرم، شاید، ممکن است، احتمالاً و ... نمونه‌هایی از تعدیل کننده‌ها محسوب می‌شوند. لیکاف معتقد است، زنان بیشتر از مردان تعدیل کننده‌ها را به کار می‌گیرند. استفاده زنان از این عبارات تردیدآمیز ناشی از این هراس است که مبادا در صورت قاطعانه حرف زدن، زیادی مردانه به نظر آیند (لیکاف، ۱۴۰۱: ۱۴۱). در کتاب «پایی که جاماند» ۳۵۶ تعدیل کننده استفاده شده است و در کتاب «من زنده‌ام» ۲۴۲ تعدیل کننده به چشم می‌خورد. نمونه: «گویا انتظار ملاقات مرا در چنین وضعیتی نداشتند» (حسینی‌پور، ۱۴۰۱: ۱۰۵). «آن موقع هنوز دشمن را به این اندازه وقیح نمی‌دانستم» (آباد، ۱۴۰۱: ۱۷۰).

جدول شماره ۶. تعدیل کننده‌ها

مؤلفه	پایی که جا ماند	درصد	من زنده‌ام	درصد
تعدیل کننده	۳۵۶	۴۹	۲۴۲	۴۸/۴

در این مؤلفه آمار به دست آمده با نظریات علمی زبان و جنسیت هم‌خوانی ندارد و چنانکه مشاهده می‌شود کاربرد تعدیل کننده‌ها به میزان ۰/۶ درصد توسط مردان بیش از زنان است. هر چند این اختلاف بسیار اندک است. همانطور که پیش از این اشاره شد کاربرد تعدیل کننده‌ها قاطعیت کلام را کاهش می‌دهد، کاربرد فراوان تعدیل کننده‌ها در «پایی که جا ماند» یقیناً تحت تاثیر شرایط راوی است که در جایگاه یک اسیر جنگی در موضع ضعف قرار دارد. در این مؤلفه جنسیت تاثیر بسزایی ندارد و سن و شرایط محیطی عاملی تعیین کننده است.

۲-۱-۷. تصدیق گرها

مطالعات انجام شده در زبان انگلیسی نشان می‌دهد، زنان بیشتر از مردان از تصدیق گرها استفاده می‌کنند؛ چون مشارکت فعال‌تری در مکالمات دارند و بیشتر از مردان برای ادامه دادن گفتگو تلاش می‌کنند. تصدیق گرها به عباراتی گفته می‌شود که نشان‌دهنده توجه مثبت شنونده نسبت به گوینده است. آها، بله، درسته، خب و ... تصدیق گرهایی هستند که در کلام به کار می‌روند (بهمنی مطلق و باقری، ۱۳۹۸: ۳۵).

در بررسی دو کتاب مد نظر، تعداد تصدیق گرها در «پایی که جا ماند» ۱۶۴ و در «من زنده‌ام» ۵۶ بار به کار رفته‌اند. نمونه: «درسته که ما امروز خیلی تنهایییم، ولی خدا و دعای امام که همراهمونه» (حسینی‌پور، ۱۴۰۱: ۵۳). گفتیم: «چه خوب! همه با هم می‌رویم» (آباد، ۱۴۰۱: ۳۷).

جدول شماره ۷. تصدیق گرها

مؤلفه	پایی که جا ماند	درصد	من زنده‌ام	درصد
تصدیق گر	۱۶۴	۲۲/۵	۵۶	۱۱

در کاربرد این مؤلفه نیز آمار به دست آمده با نظریات محققان حوزه زبان و جنسیت در تناقض است. کاربرد دو برابری تصدیق گرها در اثر مردانه نشان از این امر دارد که عامل جنسیت بی‌تأثیر بوده و شرایط محیطی یعنی اسارت و در جایگاه ضعف و ناتوانی قرار داشتن، کلام مؤلف را تحت تأثیر قرار داده است.

۲-۱-۸. صفات و واژه‌های عاطفی

بعضی صفات از نظر بار معنایی خنثی هستند، یعنی هم مردان و هم زنان می‌توانند از آنها استفاده کنند؛ مانند: خوب، عالی، زشت و در حالی که گروهی از صفات عاطفی وجود دارند که به دلیل روحیات خاص و لطافت زنانه بیشتر در گفتار زنان به کار می‌روند؛ مانند: ناز، ملیح، دوست‌داشتنی، قشنگ، خوشگل و

در «پایی که جا ماند» بیش از ۶۲۸۲ صفت به کار رفته که ۱۵۲۷ صفت آن صفات عاطفی هستند. در حالی که در «من زنده‌ام» از میان ۴۷۶۸ صفت به کار رفته تعداد ۱۲۸۹ صفت، جزء صفات و واژه‌های عاطفی به شمار می‌روند.

نمونه: «چشماني درشت و نافذ، با محاسنی زیبا و سیمایی جذاب و دوست‌داشتنی» (حسینی‌پور ۱۴۰۱: ۱۶۳). «زن‌های همسایه را توی یک اتاق دور هم جمع می‌کرد و آنها را خوشگل می‌کرد» (آباد، ۱۴۰۱: ۳۱).

جدول شماره ۸. صفات عاطفی

مؤلفه	پایی که جا ماند	درصد	من زنده‌ام	درصد
کل صفات	۸۶۴۸	۱۱۸۷	۴۷۶۸	۹۵۳
صفات عاطفی	۲۱۷۴	۲۹۸	۱۲۸۹	۲۵۷

در این متغیر نیز تناقض میان نظریات محققان زبان و جنسیت با نتایج به دست آمده آشکار است. همان‌طور که مشاهده می‌شود صفات عاطفی در «پایی که جا ماند» ۴۱ درصد بیشتر به کار رفته‌است. شرایط سخت زندگی در اسارت و غربت، کم سن و سال بودن راوی، فشارهای روانی، شکنجه‌های جسمی و روحی عواملی هستند که سبب شده‌اند، راوی روحیه‌ای شکننده و حساس پیدا کند و به همین دلیل به کارگیری عواطف و احساسات در قالب صفات عاطفی در این اثر نمود بیشتری یافته است.

۲-۲. لایه نحوی

۲-۲-۱. جمله‌های ساده و هم‌پایه

یکی از ویژگی‌های دستوری نوشته‌های زنان، تمایل به استفاده از جملات ساده و کوتاه است. زنان از کاربرد جمله‌های پیچیده اجتناب می‌ورزند. علت کوتاهی جملات زنان را در نگاه جزئی‌نگر آن‌ها می‌دانند (فتوحی، ۱۳۹۵: ۴۰۷).

در «پایی که جا ماند» میانگین کاربرد جمله‌های ساده و هم‌پایه در هر صفحه ۲۴ جمله و میانگین استفاده از جمله‌های مرکب ۶ جمله است، در حالی که در «من زنده‌ام» میانگین استفاده از جمله‌های ساده و هم‌پایه در هر صفحه ۱۷ جمله و میانگین جمله‌های مرکب ۷ جمله است. این آمار نشان می‌دهد در این متغیر تطابق با نظریات زبان‌شناسان وجود ندارد و «پایی که جا ماند» به سبک زبان زنانه نزدیک‌تر است. قطعاً سمتِ راوی که مسئولیت دیده‌بانی و اطلاعات عملیات را به عهده دارد، در این مورد بی‌تأثیر نیست.

جزئی‌نگری در بیان خاطره یکی از تکنیک‌های این گونه ادبی است. راوی چه زن باشد، چه مرد باید به این موضوع توجه کند؛ زیرا خاطره با واقعیات و حوادث ارتباط دارد و باید در کامل‌ترین شکل ممکن ارائه شود تا حتی‌الامکان تمام ابعاد صحنه‌ها و حوادث را منتقل کند (جعفری، موسوی و همکاران، ۱۴۰۰: ۷۲).

نمونه جمله‌های ساده و هم‌پایه: «آذر ماه ۶۵ یک دوربین کدک ۱۱۰ خریدم و این دوربین تا آخرین روزهای جنگ همیشه و همه جا همراهم بود و زیباترین صحنه‌ها را به تصویر کشید» (حسینی‌پور، ۱۴۰۱: ۲۳).

«مادرم، الهه مهر و نماد صبر و استقامت بود. او یک مادر به تمام معنا، با ابهت و با جذبه بود و با خشم و عشق مادری می‌کرد» (آباد، ۱۴۰۱: ۲۳).

نمونه جمله‌های مرکب: «آن پنج نفر در مسجد با یکدیگر صیغه برادری بستند و هم قسم شدند که در هر شرایطی با هم باشند و در قیامت شفیع هم» (حسینی‌پور، ۱۴۰۱: ۲۲).

«بر اساس قانونی که پدرم وضع کرده بود همه پسرها در یک اتاق و من، فاطمه، مادرم و بچه آخر که تا دو سال شیرخوار بود، در اتاق دیگر می‌خوابیدیم» (آباد، ۱۴۰۱: ۲۴).

۲-۲-۲. جمله‌های امری تشدید

زبان‌شناسان زبان مردانه را قدرتمند و آمرانه و زبان زنانه را حمایت‌طلبانه توصیف می‌کنند. آن‌ها اعتقاد دارند مردان برای اثبات قدرت و کنترل بر گروه از شکل‌های قوی دستوری استفاده می‌کنند. دستورات مردانه که به صورت مستقیم و با تحکم شدید همراه است امر تشدید نامیده می‌شوند.

تعداد جملات امری تشدید در «پایی که جا ماند» ۴۳۷ جمله است و در «من زنده‌ام» ۳۰۸ جمله که ۲۲۹ مورد آن توسط مردان و ۷۹ مورد توسط زنان به کار رفته است.

نمونه: «حرفم اینه که دست از مداحی و دعا خوندن و این برنامه‌هاتون بردارید» (حسینی‌پور، ۱۴۰۱: ۴۳۱).

«نگفتم شاهنامه بنویس، فقط بنویس من زنده‌ام» (آباد، ۱۴۰۱: ۱۳۰).

جدول شماره ۹. جملات امری تشدید

مؤلفه	پایی که جا ماند	درصد	من زنده‌ام	درصد
کل جملات امری تشدید	۴۳۷	۶۰	۳۰۸	۶۱/۶
جملات امری تشدید - مردان	۴۳۷	۶۰	۲۲۹	۴۵/۸
جملات امری تشدید - زنان	۰	۰	۷۹	۱۵/۸

نتایج به دست آمده در این مؤلفه نشان از همسویی با یافته‌های محققان زبان و جنسیت دارد که زبان مردانه را زبانی آمرانه و قدرتمند می‌دانند. بیشتر جملات امری تشدید در «پایی که جا ماند» توسط افسران و نگهبانان عراقی به کار برده شده و قدرت و تسلط آن‌ها نسبت به اسرای ایرانی عامل اصلی بسامد این گونه جملات است.

۳-۲-۲. جمله‌های امری تعدیلی

جمله‌های امری تعدیلی جمله‌های دستوری هستند که به صورت پیشنهادی مطرح می‌شوند. از آن جایی که زنان در مکالمات به دنبال برقراری تعامل و ارتباط مثبت با دیگران هستند به جای استفاده از دستورات مستقیم، بیشتر منظور خود را به صورت غیرمستقیم و پیشنهادی بیان کنند.

در «پایی که جا ماند» ۴۸ جمله امری تعدیلی به کار رفته است و در «من زنده‌ام» ۴۳ جمله که ۲۵ مورد آن توسط مردان و ۱۸ مورد توسط زنان به کار رفته است.

نمونه: «تا قبل از گرفتن انتقام خون شهدا نباید اسیر بشیم» (حسینی‌پور، ۱۴۰۱: ۱۲۱).

«کاش مراسم را زودتر تمام کنیم» (آباد، ۱۴۰۱: ۳۸۹).

جدول شماره ۱۰. جملات امری تعدیلی

مؤلفه	پایی که جا ماند	درصد	من زنده‌ام	درصد
کل جملات امری تعدیلی	۴۸	۶/۵	۴۳	۸/۶
جملات امری تعدیلی - مردان	۴۸	۶/۵	۲۵	۵
جملات امری تعدیلی - زنان	۰	۰	۱۸	۳/۶

در این مؤلفه نیز نتایج به دست آمده با یافته‌های زبان‌شناسان همخوانی ندارد. در این مؤلفه نیز عامل شرایط محیطی را می‌توان عامل مؤثری دانست که عامل جنسیت را تحت‌الشعاع قرار داده است. شرایط اسارت و قرار داشتن راوی و دیگر اسرا در موضع ضعف، به ناچار مکالمات آن‌ها را به سوی تعامل سوق می‌دهد و این امر سبب می‌شود تا مردان ایرانی به جای استفاده از دستور مستقیم، بیشتر از جملات امری تعدیلی استفاده کنند.

۴-۲-۲. جمله‌های پرسشی

زبان‌شناسان به این نتیجه رسیده‌اند که به دو دلیل عمده میزان استفاده جمله‌های پرسشی در میان زنان در مقایسه با مردان بیشتر است. یک دلیل آن را نبود اعتماد به نفس در زنان دانسته‌اند و دلیل دیگر، هدف سخنوران زن، از بیان این نوع جمله‌ها است. زبان‌شناسان معتقدند زنان برای ایجاد همدلی و برقراری ارتباط با دیگران سخن می‌گویند و به همین دلیل از جمله‌های پرسشی بیشتر استفاده می‌کنند (نیک‌منش و برجی‌خانی، ۱۳۹۲: ۲۳۶).

در «پایی که جا ماند» ۴۹۲ جمله پرسشی به کار رفته است و در «من زنده‌ام» از ۵۷۹ جمله پرسشی ۲۹۸ مورد آن توسط زنان به کار گرفته شده است.

نمونه: «اگر برای بازجویی بردنمون چی کار کنیم؟» (حسینی‌پور، ۱۴۰۱: ۱۲۸)

«فقط می‌پرسیدیم: موقع تولد من، حال و روز و مزه خرما چطور بود؟» (آباد، ۱۴۰۱: ۲۳).

جدول شماره ۱۱. جملات پرسشی

مؤلفه	پایی که جا ماند	درصد	من زنده‌ام	درصد
کل جملات پرسشی	۴۹۲	۶۷/۵	۵۷۹	۱۱۵
جملات پرسشی مردان	۴۹۲	۶۷/۵	۲۸۱	۵۶
جملات پرسشی زنان	۰	۰	۲۹۸	۵۹

در این مورد نیز عدم تطابق یافته‌های پژوهشگران زبان و جنسیت با نتایج بررسی این دو کتاب دیده می‌شود. کاربرد جملات پرسشی در «پایی که جا ماند» بیشتر از «من زنده‌ام» است و زن‌ها به میزان ۸/۵ درصد کمتر از مردان از جملات پرسشی استفاده کرده‌اند. اگر دلیل استفاده از جملات پرسشی را نداشتن اعتماد به نفس بدانیم، قطعاً در این اثر راوی و سه شخصیت زن دیگر که مردانه در اسارت در مقابل دشمن ایستاده‌اند و از سوی دشمن ژنرال زن خطاب می‌شوند، اعتماد به نفس بالایی دارند و جملات پرسشی کمتری به کار گرفته‌اند.

۲-۲-۵. پرسش‌های ضمیمه‌ای

پرسش‌های ضمیمه‌ای عبارت‌های کوتاهی هستند که در پایان جمله‌های خبری می‌آیند و آن را سوالی می‌کنند. طبق نظریات ترادگیل، زنان تقریباً دو برابر مردان از پرسش‌های ضمیمه‌ای استفاده می‌کنند. استفاده بیشتر زنان از پرسش‌های ضمیمه‌ای به جای اینکه بازتاب عدم اطمینان باشد می‌تواند حساسیت و صمیمیت فرد را بیشتر منعکس کند (ترادگیل، ۱۳۷۶: ۱۶۰).

در اثر حسینی‌پور ۴۹ پرسش ضمیمه‌ای و در اثر آباد تنها ۷ پرسش ضمیمه‌ای به کار رفته است. نمونه: «شما گفتید نیروی واحد اطلاعات هستید، درست؟» (حسینی‌پور، ۱۴۰۱: ۳۲). «ما به سر ناموسمون قسم می‌خوریم فهمیدی؟» (آباد، ۱۴۰۱: ۱۶۵).

جدول شماره ۱۲. پرسش‌های ضمیمه‌ای

مؤلفه	پایی که جا ماند	درصد	من زنده‌ام	درصد
پرسش‌های ضمیمه‌ای	۴۹	۶/۷	۷	۱/۴

نتایج حاصل از بررسی این مؤلفه نیز با نتایج محققین هم‌سو نیست و تعداد پرسش‌های ضمیمه‌ای در «پایی که جا ماند» ۷ برابر بیشتر است. شرایط بیرونی یعنی اسارت و غربت و نیاز به هم‌کلامی با دیگران می‌تواند یکی از دلایل اصلی برای تقویت ارتباط راوی با دیگر اسرا و همچنین کاربرد بیشتر پرسش‌های ضمیمه‌ای باشد.

۲-۲-۶. حذف جمله‌ها و جمله‌های مقطع

پژوهش‌ها نشان داده است که زنان در گفتگو بیش از مردان تمایل به قطع کلام و تغییر مسیر گفتگو دارند. آنها چندان علاقه‌مند به ادامه و تکمیل بحث نیستند و به همین دلیل جمله‌های ناتمام با مکث و سکوت در سخن آنها فراوان است (فتوحی، ۱۳۹۵: ۴۰۸).

در کتاب «پایی که جا ماند» تنها ۴ مورد قطع جمله و در «من زنده‌ام» ۷ مورد یافت شد. نمونه: «رابطمون با اونا انسانی و خوشونتی در کار نیست اینجا ما غیرنظامی نداریم و...» (حسینی‌پور، ۱۴۰۱: ۲۸۲). «ترسیدم که آن بی‌ناموس‌ها...» (آباد، ۱۴۰۱: ۲۶۵).

جدول شماره ۱۳. جملات مقطع

مؤلفه	پایی که جا ماند	درصد	من زنده‌ام	درصد
جملات مقطع	۴	۰/۵	۷	۱/۴

بررسی به عمل آمده در دو کتاب مورد نظر مؤید نظریات محققان زبان و جنسیت است و در «من زنده‌ام» زنان به دلیل عدم تمایل به ادامه مکالمه جملات مقطع بیشتری به کار گرفته‌اند.

۲-۲-۷. وجه عاطفی

بسامد جمله‌های تعجبی و عاطفی در سخن زنان فارسی‌زبان، بیشتر از مردان است. شبه‌جمله‌های عاطفی مانند خاک عالم، خدا مرگم بده، حیوونکی و... خاص گفتمان زنان است. این شبه‌جمله‌ها گاه دعایی، گاه افسوس، گاه نفرین و گاه تعجبی هستند (باقری و مرادخانی، ۱۳۹۹: ۱۲).

تعداد جملات عاطفی به کار رفته در «پایی که جا ماند» ۹۹ مورد و در «من زنده‌ام» ۱۰۱ مورد است که ۷۸ مورد آن توسط زنان به کار رفته است.

نمونه: «ای کاش تو سوختن و ساختن، تو مردونگی و مقاومت شمع الگوی همه‌مون باشه» (حسینی‌پور، ۱۴۰۱: ۴۵۱).
«شهر از خواب بیدار شد. بهای بیدار شدنمان چه سنگین بود» (آباد، ۱۴۰۱: ۹۳).

جدول شماره ۱۴. جملات عاطفی

مؤلفه	پایی که جا ماند	درصد	من زنده‌ام	درصد
کل جملات عاطفی	۹۹	۱۳/۵	۱۰۱	۲۰/۲
جملات عاطفی - مردان	۹۹	۱۳/۵	۲۳	۴/۶
جملات عاطفی - زنان	۰	۰	۷۸	۱۵/۶

در بررسی این متغیر نیز هم‌سویی با نظریات زبان‌شناسان دیده می‌شود. هر چند این اختلاف حدود ۲ درصد بیشتر نیست. پرواضح است که زنان به دلیل داشتن روحیه حساس و لطیف زنانه از جملات عاطفی بیشتری در کلام خود استفاده می‌کنند.

۲-۳. لایه بلاغی

۲-۳-۱. کنایه و تعریض

زنان در گفتار روزمره خود به‌ویژه در موقعیت‌های زنانه بیشتر از مردان از عناصر کنایی و طعن‌آمیز استفاده می‌کنند. جملات گفتگوی زنانه در زبان فارسی سرشار از معانی کنایی و ضمنی است (فتوحی، ۱۳۹۵: ۴۰۸).
در «پایی که جا ماند» ۱۴۸۴ کنایه و در «من زنده‌ام» ۱۲۴۰ کنایه استفاده شده است.

نمونه: «می‌خواستند پای قاسم فقیه را از زانو قطع کنند، ولی او هم زیر بار نرفت» (حسینی‌پور، ۱۴۰۱: ۲۷۸).
«آقا بی‌چون و چرا همه را به خط می‌کرد» (آباد، ۱۴۰۱: ۶۸).

جدول شماره ۱۵. عبارات کنایی

مؤلفه	پایی که جا ماند	درصد	من زنده‌ام	درصد
کنایه و تعریض	۲۲۴۳	۳۰۸	۱۲۴۰	۲۴۸

در این مؤلفه نیز نتایج به دست آمده با آرای محققین تطابق ندارد. تمایل مردان به بیان غیر مستقیم منظور خود، سبب شده در اثر مردانه کاربرد کنایه ۶۰ درصد بیشتر از اثر زنانه باشد. می‌توان شرایط محیطی را در این امر مؤثر دانست.

۲-۳-۲. تشبیه

زن‌ها برای توصیف شخصیت‌ها و حالات آنها از صور خیال بهره می‌گیرند. یکی از پرکاربردترین صور خیال در میان زن‌ها آرایه تشبیه است. تشبیه در کلام زنان بیش از مردان به چشم می‌خورد.

در «پایی که جا ماند» ۴۲۸ تشبیه و در «من زنده‌ام» ۵۰۲ تشبیه به کار گرفته شده است.
نمونه: «می‌دانستم ایران برای اسیران عراقی هتل ۵ ستاره است» (حسینی‌پور، ۱۴۰۱: ۸۶).

«ما مثل خمیر در تنوری داغ گذاخته و برشته می شدیم» (آباد، ۱۴۰۱: ۴۲۸).

جدول شماره ۱۶. کاربرد تشبیه

مؤلفه	پایی که جا ماند	درصد	من زنده ام	درصد
تشبیه	۴۲۸	۵۸/۷	۵۰۲	۱۰۰

با توجه به بررسی های عمل آمده تفاوت معناداری در کاربرد تشبیه بین دو اثر دیده می شود و با توجه به آرای محققین زبان و جنسیت کاربرد این آرایه در متن زنانه بیشتر از متن مردانه است. کاربرد فراوان آرایه های استعاره و تشبیه در متن «من زنده ام» آن را به متنی ادبی و زیبا تبدیل کرده است که نشانه های زنانگی در آن کاملاً مشهود است.

۲-۳-۳. استعاره

یکی دیگر از آرایه های پر بسامد در نوشته های زنانه، استعاره است. در «پایی که جا ماند» ۶۷ استعاره مصرحه و ۱۶۱ استعاره مکنیه به کار رفته است و در «من زنده ام» ۲۵۸ استعاره مصرحه و ۴۰۳ استعاره مکنیه دیده می شود.

نمونه: «ولید گفت: دیگه ادای بلبل خمینی رو در نمی آری» (حسینی پور، ۱۴۰۱: ۴۴۷).
 «کلمات هم صدا و هم نگاه داشتند می توانستند ما را آرام یا متلاطم کنند» (آباد، ۱۴۰۱: ۴۶۱).

جدول شماره ۱۷. کاربرد استعاره

مؤلفه	پایی که جا ماند	درصد	من زنده ام	درصد
استعاره مصرحه	۶۷	۹/۲	۲۵۸	۵۱/۶
استعاره مکنیه	۱۶۱	۲۲	۴۰۳	۸۰/۶

نتایج به دست آمده کاملاً با نظریات محققان تطابق دارد و نشان می دهد «من زنده ام» از یک متن ادبی و زنانه برخوردار است. زن ها به دلیل داشتن روحیه لطیف و حساس زنانه علاقه بیشتری به استفاده از آرایه های ادبی در کلام خود دارند.

۲-۴. لایه کاربردی

۲-۴-۱. زبان مؤدبانه

اکثریت محققین زبان و جنسیت بر این موضوع اتفاق نظر دارند که زبان زنانه مؤدبانه تر از زبان مردانه است. مسلماً این امر به پابندی بیش از اندازه آن ها به دستور زبان بی ربط نیست. زنان از عبارات مستهجن یا خارج از نزاکت استفاده نمی کنند. در این مؤلفه نیز استفاده ۲ جمله مؤدبانه در «من زنده ام» و ۳۰ جمله مؤدبانه در «پایی که جا ماند» نشان از عدم هم خوانی این مؤلفه با نتایج زبان شناسان دارد.

نمونه: «گفت: سید! شرمندهم. تو رو خدا منو ببخش» (حسینی پور، ۱۴۰۱: ۲۰۲).
 «گفتم: آقا جا ماندیم لطفاً دوباره تکرار کنید» (آباد، ۱۴۰۱: ۱۰۳).

جدول شماره ۱۸. جملات مؤدبانه

مؤلفه	پایی که جا ماند	درصد	من زنده ام	درصد
جملات مؤدبانه	۳۷	۵	۳	۰/۶

در این مؤلفه نتایج به دست آمده با نظریات محققین همخوانی ندارد. کاربرد بیشتر جملات مؤدبانه در اثر مردانه به جهت موقعیت راوی و دوستانش است. اسارت در دست دشمن، در موضع ضعف قرار داشتن، حساسیت و شکنندگی به خاطر قرار گرفتن در شرایط دشوار از عواملی است که سبب شده است تا جملات مؤدبانه بیشتر مورد استفاده قرار بگیرند. رودرویی بیشتر اسرای مرد با نگهبانان و افسران عراقی و هم‌کلامی با آنان نیز سبب این افزونی شده است؛ در حالی که زنان در همین موقعیت از هم‌کلامی با نگهبانان عراقی به شدت اجتناب می‌کنند.

۲-۴-۲. خشونت در زبان

خشونت در زبان نیز از ویژگی‌هایی است که سخن مردان را از سخن زنان متمایز می‌سازد؛ گفتار مردان نسبت به زنان خشونت بیشتری دارد گویی خشونت مشخصه‌ای مردانه است و برای جنس مذکر مطلوب و پذیرفتنی است، اما در کلام زن پذیرفتنی نیست.

در پژوهش حاضر با توجه به بررسی تعداد دشواژه‌ها در هر دو اثر و تفاوت معنادار حاصل از این بررسی که اختلاف ۱۵ درصدی را نشان می‌دهد، همسویی با نظریات زبان‌شناسان دیده می‌شود. طبیعی است که در زبان مردان بیش از زنان خشونت وجود داشته باشد چون خشونت از مشخصه‌های مردانه محسوب می‌شود.

۲-۴-۳. استفاده از ضرب‌المثل

زنان بیش از مردان از ضرب‌المثل‌ها استفاده می‌کنند، به این معنی که زنان بیشتر برای تأکید منظور خود از ضرب‌المثل‌ها استفاده کرده و مردان اغلب با اهدافی آموزشی و پندآموز از آن اصطلاحات استفاده می‌کنند (نجفی‌عرب، ۱۳۹۴: ۳۱۸). حسینی‌پور از ۵۰ ضرب‌المثل و آباء از ۲۷ ضرب‌المثل در آثار خود استفاده کرده‌اند. نمونه: مثل معروف «شتر در خواب بیند پنبه دانه به خاطر آمد» (حسینی‌پور، ۱۴۰۱: ۵۰۷). «سرگرد صبحی به عنوان فرمانده جدید اردوگاه جایگزین ناجی شد، سگ زرد برادر شغال است» (آباء، ۱۴۰۱: ۴۷۲).

جدول شماره ۱۹. کاربرد ضرب‌المثل

مؤلفه	پایی که جا ماند	درصد	من زنده‌ام	درصد
ضرب‌المثل	۵۰	۶/۸	۲۷	۵/۴

در کاربرد این مؤلفه نیز هم‌سویی با نظریات پژوهشگران وجود ندارد. حسینی‌پور برای تأکید کلام خود بیشتر از ضرب‌المثل‌ها استفاده کرده است. هر چه فرد در استدلال قوی‌تر باشد کمتر از ضرب‌المثل استفاده می‌کند. عامل سن و خاستگاه اجتماعی می‌تواند در این مؤلفه مؤثر باشد.

۳- نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر دو اثر برجسته از خاطره‌نگاری‌های دفاع مقدس بررسی شدند. نتایج حاصل از این بررسی نشان می‌دهد هر دو اثر در تعدادی از مؤلفه‌های زبانی با آرای زبان‌شناسان زبان و جنسیت، هم‌سویی دارد و در بعضی از این مؤلفه‌ها تطابق دیده نمی‌شود. از میان ۲۰ متغیر بررسی شده در آثار مورد نظر تنها در ۹ متغیر نتایج به دست آمده، هم‌سو با آرای زبان‌شناسان حوزه زبان و جنسیت همچون لیکاف است و در ۱۱ متغیر دیگر تطابق با آرای زبان‌شناسان دیده نمی‌شود. این عدم تطابق می‌تواند نشان‌دهنده این امر باشد که عنصر قدرت و سن، بیش از عنصر جنسیت در زبان تاثیرگذار است. قرار داشتن نویسنده مرد در موضع ضعف و سن کم او سبب شده تا مؤلفه‌های زبان زنانه در اثر او نمود بیشتری پیدا کنند.

طبق نظریات زبان‌شناسان حیطه جنسیت از جمله لیکاف، زنان کمتر از مردان از واژه‌های جنسیتی مردانه استفاده می‌کنند، اما نتایج به دست آمده نشان داد در «من زنده‌ام» کاربرد واژگان صریح مردانه نسبت به پایی که جا ماند بیشتر است. لازم به توضیح

است که بسامد واژه مردانه «آقا» که به پدر راوی اشاره دارد بیشتر از واژه‌های مردانه دیگر است که می‌توان دلیل آن را دل‌بستگی شدید راوی به پدرش دانست.

در مقایسه کاربرد صفات عاطفی بین دو اثر نیز تفاوت ۴۱ درصدی دیده می‌شود. در «پایی که جا ماند» صفات عاطفی به میزان بیشتری به کار رفته‌اند و در این متغیر نیز تطابق بین آرای زبان‌شناسان و نتایج به دست آمده دیده نمی‌شود. شرایط محیطی راوی که همان اسارت در اردوگاه‌های دشمن است و وضعیت روحی و عاطفی وی سبب شده تا در بسیاری مؤلفه‌ها سبک زبان به سبک زبان زنانه نزدیک شود.

در بخش نحو نیز در مؤلفه‌هایی چون کاربرد جملات پرسشی، جملات امری تشدید، جملات مؤدبانه و پرسش ضمیمه‌ای عدم مطابقت نتایج حاصله با نظریات زبان‌شناسان به چشم می‌خورد، به طوری که کاربرد این مؤلفه‌ها در «من زنده‌ام» کمتر از «پایی که جا ماند» است. در کاربرد کنایه و ضرب‌المثل‌ها نیز نتایج مشابهی به دست آمد.

در بررسی متغیرهایی چون کاربرد واژگان زنانه، کاربرد رنگ‌واژه‌ها، دشواژه‌ها، تشدیدکننده‌ها، قطع جملات، جمله‌های امری تعدیلی و استفاده از آرایه‌های تشبیه و استعاره هم‌سویی با نظریات زبان‌شناسانی چون لیکاف کاملاً مشهود است و نزدیکی متن «من زنده‌ام» را به سبک زبان زنانه نشان می‌دهد.

بسامد بالای صفات در هر دو اثر و دقت در توصیف و ذکر جزئیات، خصیصه مشترک هر دو اثر است و مؤید این نکته است که قالب خاطره‌نویسی با این ویژگی رابطه تنگاتنگی دارد و ارتباط چندانی با جنسیت نویسندگان ندارد.

بنابراین می‌توان نتیجه گرفت در کاربرد زبان زنانه و مردانه هرچند بسیاری از نظریات زبان‌شناسان قابل تطابق با یافته‌های پژوهش است، اما عوامل متعددی مانند سن، جنسیت، خاستگاه اجتماعی و فرهنگی، ملیت، شرایط محیطی و از همه مهم‌تر قالب نوشته نقش تعیین‌کننده‌ای در سبک زبانی نوشته دارند. از آنجا که هنوز ملاک‌ها و معیارهای ثابتی برای سنجش و مقایسه آثار مختلف روایی زنان، از جمله خاطره‌نگاری‌ها وجود ندارد، این پژوهش می‌تواند بستر مناسبی برای نشان دادن این ملاک‌ها قرار گیرد.

فهرست منابع

الف. منابع فارسی

- آباد، معصومه. (۱۴۰۱). *من زنده‌ام: خاطرات دوران اسارت*. تهران: بروج.
- ارباب، سپیده. (۱۳۹۱). «بررسی و طبقه‌بندی دشواژه‌های رایج فارسی در تداول عامه». *نشریه پژوهش‌های زبانشناسی تطبیقی*، سال دوم، شماره ۴، صص ۱۲۴-۱۰۷.
- باقری، معصومه. مرادخانی، صفیه. روزبه، محمدرضا. زهره‌وند، سعید. (۱۳۹۹). «بررسی سبک‌شناسانه رمان‌های نویسندگان زن معاصر». *ماهنامه تخصصی سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی - بهار ادب*. سال سیزدهم، شماره سوم، شماره ۴۹، صص ۱۸-۱.
- بهمنی مطلق، یدالله. باقری، نرگس. (۱۳۹۱). «مقایسه زبان زنان در آثار سیمین دانشور و جلال آل احمد». *زن و فرهنگ*، دوره ۳، شماره ۱۱، صص ۵۹-۴۳.
- ترادگیل، پیترو. (۱۳۷۶). *زبان‌شناسی اجتماعی: درآمدی بر زبان و جامعه*. ترجمه محمد طباطبایی. تهران: آگه.
- جبروتی پاک‌نهاد، مریم. (۱۳۸۱). *فرا‌دستی و فرو‌دستی در زبان*. تهران: گام نو.
- جعفری، مژگان. موسوی سیرجانی، سهیلا. فرزاد، عبدالحسین. (۱۴۰۰). «سیر کاربرد انگاره‌های زنانه زبان در دو کتاب یکشنبه آخر و دختر شینا با نگاهی به رویکرد زبانی سارا میلز». *فصلنامه متن پژوهی ادبی*، دوره ۲۵، شماره ۸۹، صص ۸۵-۵۹.
- حسینی‌پور، سید ناصر. (۱۴۰۱). *پایی که جا ماند*. تهران: سوره مهر.
- سراج، سید علی. (۱۳۹۴). *گفتمان زنانه*. تهران: روشنگران و مطالعات زنان.

طاهری، قدرت الله. (۱۳۸۸). «زبان و نوشتار زنانه؛ واقعیت یا توهم؟». *فصلنامه زبان و ادب فارسی*، شماره ۴۲، صص ۸۷-۱۰۷.

فتوحی، محمود. (۱۳۹۵). *سبک‌شناسی: نظریه‌ها، رویکردها و روش‌ها*. تهران: سخن.

لیکاف، رابین تالمک. (۱۴۰۱). *زبان و جایگاه زن*. ترجمه مریم خدادادی و یاسر پور اسماعیل. تهران: نگاه.

مایلز، روزالیند. (۱۳۸۰). *زنان و رمان*. ترجمه علی آذرنگ (جباری). تهران: روشنگران و مطالعات زنان.

مدرسی، یحیی. (۱۳۶۸). *درآمدی بر جامعه‌شناسی زبان*. تهران: موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی.

نجفی عرب، ملاح. (۱۳۹۴). *زبان و جنسیت در رمان*. تهران: علم و دانش.

نوشین‌فر، ویدا. (۱۳۸۱). «زبان و جنسیت». *نشریه ادبیات و علوم انسانی (دانشگاه بیرجند)*، سال دوم، شماره ۲، صص ۱۸۸-۱۸۱.

نیک‌منش، مهدی. برجی‌خانی، منا. (۱۳۹۲). «تجلی نوشتار زنانه در کتاب دا». *نشریه زبان پژوهی دانشگاه الزهراء*، سال چهارم، شماره ۸، صص ۲۲۹-۲۵۳.

یول، جورج. (۱۳۷۹). *نگاهی به زبان (یک بررسی زبان‌شناختی)*. ترجمه نسرين حیدری. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی (سمت).

ب. منابع لاتین

Coates, J. (2016). *Women men and language*. London and New York routledge.

Newman, M. L., Grom, C. J., Handelman, L. D., & pennabaker, J. W. (2008). Gender difference in language use and analysis of 14000 text samples. *Discourse Processes*, Issue 45, Volume 3, pp. 211-236.

References

- Abad, M. (2022). *I Am Alive: Memories of the Time of Captivity*. Tehran: Boruj. (in Persian).
- Arbab, S. (2012). "A Study and Classification of Common Persian Idioms in Public Usage". *Journal of Comparative Linguistics Research*, Year 2, Issue 4, pp. 107-124. (in Persian).
- Bagheri, M., Moradkhani, S., Roozbeh, M. R., & Zohrehvand, S. (2012). "A Stylistic Study of Novels by Contemporary Women Writers". *Specialized Monthly Journal of Persian Poetry and Prose Stylistics – Bahar Adab*. Year 13, Issue 3, No. 49, pp. 1-18. (in Persian).
- Bahmani Motlagh, Y., & Bagheri, N. (2012). "Comparison of Women's Language in the Works of Simin Daneshvar and Jalal Al-Ahmad". *Women and Culture*, Volume 3, No. 11, pp. 43-59. (in Persian).
- Coates, J. (2016). *Women men and language*. London and New York routledge.
- Fotohi, M. (2016). *Stylistics: Theories, Approaches and Methods*. Tehran: Sokhan. (in Persian).
- Hosseini pour, S. N.. (2022). *The leg that remained*. Tehran: Soure Mehr. (in Persian).
- Jabarouti Paknehad, M. (2002). *Superiority and Subordination in Language*. Tehran: Game-No. (in Persian).
- Jafari, M., Mousavi Sirjani, S., & Farzad, A. (2021). "The History of the Use of Feminine Language Figures in the Two Books Last Sunday and Girl's Daughter with a Look at

- Sarah Mills' Linguistic Approach", *Quarterly Journal of Literary Textual Studies*, Volume 25, Issue 89, pp. 85-59. (in Persian).
- Lakoff, R. T. (2022). *Language and the Position of Women*. Translated by Khodadadi, M. and Pour Esmail, Y. Tehran: Negah. (in Persian).
- Miles, R. (2001). *Women and the Novel*. Translated by Azarang, A. (Jabari). Tehran: Roshangaran and Women's Studies. (in Persian).
- Modaresi, Y. (1999). *An Introduction to the Sociology of Language*. Tehran: Institute of Cultural Studies and Research. (in Persian).
- Najafi Arab, M. (2015). *Language and Gender in the Novel*. Tehran: Science and Knowledge. (in Persian).
- Newman, M. L., Grrom, C. J., Handelman, L. D., & pennabaker, J. W. (2008). Gender difference in language use and analysis of 14000 text samples. *Discourse Processes*, Issue 45, Volume 3, pp. 211-236.
- Nikmanesh, M., & Borjikhani, M. (2013). "The Manifestation of Feminine Writing in the Book of Da". *Journal of Linguistics*, Al-Zahra University, Year 4, Issue 8, pp. 229-253. (in Persian).
- Noushinfar, V. (2002). "Language and Gender". *Journal of Literature and Humanities* (University of Birjand), Year 2, Issue 2, pp. 188-181. (in Persian).
- Siraj, S. A. (2015). *Women's Discourse*. Tehran: Enlighteners and Women's Studies. (in Persian).
- Taheri, Q. (2010). "Women's Language and Writing; Reality or Illusion?". *Persian Language and Literature Quarterly*, Issue 42, pp. 87-107. (in Persian).
- Tradgill, P. (1997). *Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society*. Translated by Tabatabaei, M. Tehran: Ageh. (in Persian).
- Yule, G. (1990). *A Look at Language (A Linguistic Survey)*. Translated by Heydari, N. Tehran: Organization for the Study and Compilation of Humanities Books (SAMT). (in Persian).